

Romano džaniben

časopis romistických studií | 2 | 2022

ESKORTOVÁNÍ ZATČENÝCH DO LETOVSKÉHO KONCENTRÁKU

Romano džaniben

časopis romistických studií | 29. ročník | 2/2022

Na obálce:

Skupina mužů procházející Mirovicemi v doprovodu četníků | Foto a popis na fotografii:

Karel Hungr, z fotografického souboru „Mirovicko a protektorátní údobí ve fotografii (1939–1945)“, kronika města Mirovice.

Obsah

RECENZOVANÁ ČÁST

Renata Berkyová „Za Lety pod lesem byl zřízen koncentrační tábor“. Rozbor neznámých fotografií a strojopisu Karla Hungra z Mirovic	7
Mátyás Rosenberg Fonologické a morfologické rysy beášských jazykových variet na východním Slovensku	33
Sandra Ort-Mertlová „Žeby sme si po smrt' nechodili.“ Reflexie skúseností Rómov s praktikami inštitucionálneho systému zdravotnej starostlivosti	63

NERECENZOVANÁ ČÁST

Adriana Daneková Dva životy Antona Facunu	85
Romská hudba pod drobnohledem současných hudebníků	
Renata Berkyová Úvod	109
Vojtěch Lavička Kritika romské hudby	111
Jan Dužda E kritika romane artoske	115
Anketa: Jaký text romské písne je váš nejoblíbenější a proč?	119

RECENZE | ANOTACE

Kolektiv autorů:

Všude samá krása a Samet Blues

(Kateřina Čopjaková)

125

Anna Mirga Kruszelnicka, Jekatyerina Dunajeva (eds.):

Re-Thinking Roma Resistance throughout History:

Recounting Stories of Strength and Bravery

(Monika Stachová)

131

Raluca Bianca Roman, Sofiya Zahova, Aleksandar Marinov (eds.):

***Roma Writings: Romani Literature and Press in Central, South-Eastern
and Eastern Europe from the 19th Century until World War II***

(Jekatyerina Dunajeva)

139

Romská hudba pod drobnohledem současných hudebníků

Nedostatek konstruktivní kritiky, chybějící sebereflexe při umělecké produkci a veřejném vystupování či nízký zájem mainstreamových médií o romskou hudbu – to vše zaznívalo z úst mladých hudebníků a známých osobností během diskuse „Kritika k romské hudbě“, kterou u příležitosti Mezinárodního dne Romů uspořádaly dne 9. dubna 2021 společně dvě neziskové organizace, ARA ART a Slovo 21. Diskusi živě streamovanou na sociálních sítích moderovala sourozenecká dvojice Claudie Laburdová (koordinátorka ženské skupiny Manushe, Slovo 21) a Vojtěch Lavička (hudebník a moderátor), kteří si do debaty pozvali novinářku a moderátorku Jarmilu Balážovou, hudebníka Tibora Židu, romistu a hudebníka Jana Duždu a Michala Mika, který vede organizaci Romano Net a v minulosti působil např. jako manažer rokycanské skupiny Kale.

Samotná debata byla součástí projektu AndroMedia (Slovo 21), jehož cílem byl rozvoj umělecké a kulturní kritiky, která by vedla k hlubšímu zájmu veřejnosti o romskou kulturu (k projektu též epizoda podcastu ČRo Vltava „Akcent“ z října 2021). „Abychom se nedoslechli nebo nedočteli jen to, že proběhly oslavy Mezinárodního dne Romů, nebo mezinárodní festival Khamoro a že tam někdo tančil a zpíval,“ řekla hned v úvodu Claudie Laburdová. Vojta Lavička pak v následné debatě o chybějící publicistické reflexi romské hudby připomněl, že odborné recenze na vycházející alba či tvorbu romských skupin a zpěváků dnes téměř vymizely, zatímco na konci osmdesátých a pak hlavně v devadesátých letech neunikly odbornému oku například hudebního publicisty a kritika Jiřího Černého. Tématem diskuze pak byla právě devadesátá léta, kdy se proměňoval tzv. rom-pop, pro který je od té doby příznačné zapojení kláves. Podle Tibora Židy si začíná být taková produkce příliš podobná a ztrácí na originalitě. Naopak vyzdvihl například kapelu Terne Čhave z Hradce Králové jako skupinu tvořící novou kvalitní hudbu.

Za další faktor, který by podle hostů debaty mohl významně posunout úspěch romských interpretů a zároveň zvýšit povědomí české společnosti o romské hudbě, označili vliv a zájem médií. Ten je podle Jarmily Balážové v současné době velice malý a bylo by třeba jej povzbudit k tomu, aby média systematicky informovala o romské hudbě, podporovala ji a zároveň přinášela odborný pohled. Na druhou stranu, jak dál uvedla, by měl být silnější i požadavek od samotných Romů, aby takový prostor v médiích vůbec vznikl. V diskuzi zaznívala také kritika směřovaná k romským osobnostem vystupujícím ve filmech či seriálech v rolích, které podporují stereotypy. Podle Tibora Židy se například u seriálu Ďábelské Cikánky vysílaném na TV Barrandov navíc nerespektuje romská „pativ“. Tato část debaty měla mezi diváky velkou odezvu, po které

bylo na stránkách www.romea.cz uveřejněno několik dalších komentářů a vyjádření, například i od ředitele organizace ARA ART, Davida Tišera.

V této části debaty, v níž rezonovala zejména otázka prezentace a vystupování Romů v televizi, částečně zaniklo téma romské hudby a jejího kritického nahlížení či ohlednutí se za jejím vývojem v posledních třiceti letech. Na následujících stránkách přinášíme reflexi romské hudby od dvou účastníků zmiňované debaty – Vojtěcha Lavičky a Jana Duždy, jehož text navíc uveřejňujeme pouze v romštině. Oba autoři reflektují poslední vývoj romské hudby v České republice, její samotnou definici, zvuk či zapojení hudebních nástrojů a vzájemný vliv hudebních žánrů. Okrajově se dotýkají také textů romských písní. Na ty jsme se proto více zaměřili a oslovili několik romských osobností s dotazem, který romský písňový text je nejvíce oslovuje a proč? K odpovědím jsme přiřadili také texty písní, o nichž se dotazovaní zmiňují.

Vojtěch Lavička (1973) je známý především jako skvělý houslista a člen různých hudebních uskupení. Do svých patnácti let hrál pouze klasiku, pak se seznámil s lidovou muzikou a na dlouho v ní zůstal – stal se primášem v dětském moravském folklorním souboru Rosénka a pak v cimbálové kapele Álom. Na konci devadesátých let byl součástí úspěšné skupiny mezinárodního složení Deep Sweden hrající alternativní rock. Stál také u zrodu a velkého úspěchu skupiny Gipsy.cz se zpěvákem Radkem Bangou. V roce 1992 se připojil do nově vznikající romské redakce Českého rozhlasu a moderoval i několik televizních pořadů. Vojtěch Lavička také hudbu skládá. Je autorem hudby tří celovečerních filmů a mnoha dalších dokumentů či divadelních představení. Tři roky hudebně působil v Divadle Continuo. V současné době hraje s bratry Surmajovými v cimbálové kapele Amenca.

Jan Dužda (1985) jako zástupce celé řady rokycanských hudebníků a druhé generace členů skupiny Kale založil spolu se svými bratrance hudebníky v roce 2000 kapelu Le čhavendar, ve které hraje na baskytaru. Prvním velkým úspěchem skupiny se stalo vítězství v soutěži Zlínalent v roce 2004. Od té doby hráli na mnoha festivalech, vydali dvě CD. V letech 2011–2019 působil Jan Dužda jako lektor v pěveckém sboru Idy Kelarové Čhavorenge. V současné době je hudebním produkčním v organizaci ARA ART a lektorem workshopů v Montessori škole nebo v Centru náhradní rodinné péče. Po studiu romistiky na FF UK v Praze nastoupil a nyní dokončuje své magisterské studium oboru antropologie na Fakultě humanitních studií UK, kde se zaměřuje na hudební výzvy romských hudebníků na sociální síti Facebook v období první Covid-19 karantény.

Renata Berkyová